

*Грищенко І. В.,**помічник-консультант народного депутата України
Апарату Верховної Ради України*

ПРОФЕСІОНАЛІЗМ І КАДРОВА ПІДГОТОВКА ПОМІЧНИКІВ-КОНСУЛЬТАНТІВ НАРОДНОГО ДЕПУТАТА УКРАЇНИ

Анотація. Стаття присвячена проблематиці професійної підготовки, перепідготовки та підвищенню кваліфікації помічників-консультантів народного депутата України.

Ключові слова: помічник-консультант, народний депутат України, професійна підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації, професіоналізм.

Постановка проблеми. Помічник-консультант народного депутата України є важливою посадовою особою у здійсненні повноважень не лише парламентарієм, але й усією легіслатурою. Професіоналізм і кадрова підготовка таких службовців є запорукою формування високого рівня довіри до законодавчого органу. Тому ознайомлення з вимогами нормативного характеру і неписаними умовами, що уможливають зарахування на роботу, є важливою складовою аналізу системи вітчизняного парламентаризму.

Окремі аспекти правового статусу помічників-консультантів парламентарія вивчали Є. Андропова, Ю. Бошицький, А. Георгіца, О. Осавелюк, А. Савоськіп, І. Словська, І. Умнова, В. Халіпов, Ю. Шемшученко та ін. Проте проблематику кадрової підготовки науковці фактично не опрацьовували і автор при написанні запропонованого рукопису звертався переважно до інтернет-видань.

Метою статті є вивчення професійної і кадрової підготовки помічників-консультантів народного депутата України.

Виклад основного матеріалу. Професійна підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації – це один із видів соціальних послуг, зорієнтованих на забезпечення політики зайнятості населення, підвищення конкурентоздатності особи на ринку праці. Професійна підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації здійснюються у професійно-технічних і вищих навчальних закладах або безпосередньо в установі, де створюються різні школи і курси [1, с. 179].

Первинна професійна підготовка – це здобуття професійно-технічної освіти особами, які раніше не мали робітничої професії (спеціальності), що забезпечує відповідний рівень професійної кваліфікації, необхідний для продуктивної професійної діяльності [2, ч. 5 ст. 3].

Наслідком здобуття вищої освіти у вищому навчальному закладі є отримання відповідного ступеня і кваліфікації. Законодавство зазначає, що кваліфікація – це офіційний результат оцінювання і визнання, який отримано, коли уповноважена установа встановила досягнення особою компетентностей (результатів навчання) відповідно до стандартів вищої освіти, що засвідчується відповідним документом про вищу освіту. Компетентність тлумачать як динамічну комбінацію знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність,

і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [3, п. п. 11–13 ч. 1 ст. 1].

Незважаючи на високі вимоги, що пред'являються до освітнього рівня помічника-консультанта, законодавчо визначена можливість наявності у нього лише середньої спеціальної освіти [4, ч. 2 ст. 1.1]. Виконання таким працівником суто технічних функцій може зводитися, наприклад, до ведення документообігу; прийому громадян спільно з більш фаховим колегою, який зможе юридично грамотно оформити звернення; допомоги на тих етапах виборчого процесу, які не потребують спеціальних знань тощо. Зазвичай, виконання трудових обов'язків цією категорією оплачується в значно меншому розмірі порівняно з висококваліфікованими службовцями.

Прагнення отримати вищий соціальний статус (за умови залишення на посаді помічника-консультанта) або роботу в інших структурних підрозділах апарату парламенту зазвичай спонукає осіб здобувати вищу освіту, нову професію або спеціальність. Набутий із часом досвід практичної діяльності дозволяє поміщикам-консультантам якісно виконувати трудові функції, але відсутність необхідних для призначення документів про освіту перешкоджає їм реалізувати трудову мобільність.

Варто зазначити, що законодавчий орган створює умови для посилення співпраці помічників-консультантів, як й інших представників апарату, з навчальними закладами задля подання освіти з наукою та безпосереднім виконанням їх посадових обов'язків. Метою такої співпраці є підготовка конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку держави, самореалізації особистості.

Крім того, у сучасних умовах діяльність керівництва з навчання та підвищення кваліфікації співробітників повинна бути спрямована на ідею вдосконалення корпоративного досвіду шляхом створення власних навчальних центрів і навчальних відділів. Семінари, стажування не можуть замінити постійної цілеспрямованої роботи з кадрового інформування. При виборі стратегії навчання перед керівником кадрової служби завжди існує дилема – навчання як ліквідація наслідків не дуже вдалого прийому співробітників або навчання інновацій, нових технологій діяльності. Колись робота з кадрами полягала в заходах щодо набору і добору робочої сили. Сучасні організації, в яких добре поставлена справа управління, вважають, що набір придатних людей є усього лише початком. У той час як велика частина ресурсів юридичної особи представлена матеріальними об'єктами, вартість яких із часом знижується внаслідок амортизації, цінність людських ресурсів з роками може і повинна зростати. Таким чином, як для блага самого апарату та всього парламенту, так й особистого блага всього персоналу керівництво має постійно працювати над всебічним підвищенням потенціалу допоміжних служб.

Розвиток персоналу – це комплекс заходів, що включають, перш за все, перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів.

Мета розвитку персоналу – забезпечення державного органу добре підготовленими працівниками відповідно з його цілями і стратегією розвитку. Перехід до ринкових відносин означає, крім усього іншого, високу динаміку вимог до якісних параметрів робочої сили. При цьому виявляються важливі зрушення у ставленні до ролі і значення окремих компонентів її якості. Прикладом тут може послужити місце освітнього чинника у загальних якісних характеристиках сукупного працівника. У наші дні ситуація така, що освіта, і не стільки загальна, скільки професійна, стає визначальним елементом, що формує якісні характеристики робочої сили. Потужні у фінансовому і організаційному сенсі юридичні особи нарощують інвестиції у підготовку кадрів, оскільки зовнішній ринок і система підготовки все менше задовольняють потреби високотехнологічних виробництв (термін «виробництво» вживаємо у широкому значенні, як процес створення суспільних і державно значимих благ, необхідних для існування і еволюції).

Суть концепції «безперервної» освіти полягає у постійній адаптації, періодичному підвищенні кваліфікації та перепідготовці кадрів протягом усього активного трудового життя як в рамках формальної, так і неформальної системи освіти на основі якісної базової, початкової підготовки. Принцип безперервності професійного навчання повинен забезпечуватися поетапно і спадкоємністю проходження кожним працівником окремих ступенів освіти (від нижчих, початкових, до вищих) на основі послідовного засвоєння знань, умінь, навичок. Для цього процес навчання доцільно будувати по висхідній лінії таким чином, щоби кожна наступна ступінь стала логічним продовженням попередніх і представляла собою закінчений цикл навчання.

Підвищення кваліфікації після завершення професійного навчання та певного часу роботи за професією спрямоване на досягнення двох цілей:

1) забезпечення пристосування професійної кваліфікації до нових тенденцій в технічному і професійному розвитку шляхом проведення навчальних заходів, які супроводжують трудовий процес, переважно в самій установі; 2) підготовку професійних навичок з переходом на більш високу ступінь кваліфікації фахівців і керівного персоналу середньої ланки шляхом відвідування курсів в установі, при навчальному центрі, що обслуговує декілька установ чи організацій, або в професійній школі.

У практиці професійної освіти склалися дві форми навчання персоналу: на робочому місці (внутрішньовиробничий) і поза ним (позавиробничий).

Навчання на робочому місці здійснюється в процесі роботи. Ця форма підготовки є більш дешевою та оперативною, характеризується тісним зв'язком з повсякденною діяльністю і полегшує входження в навчальний процес працівників, які не звикли, чи не мають можливості для навчання в аудиторіях. Навчання на робочому місці, як правило, передбачає спостереження за досвідченим керівником чи колегою, коли вони виконують певну роботу або вирішують будь-яке завдання.

До переваг навчання на робочому місці можна віднести такі умови: дешево, легко задовольнити потреби учня, працівник отримує досвід «з рук в руки». Недоліками цього методу є: Ви або Ваші колеги можуть не володіти достатнім досвідом у навчанні; працівники, яких попросили навчати, можуть не мати для цього достатньо авторитету і відповідальності; працівники можуть обуритися, що їх будуть вчити їхні ж колеги та ставитися до навчання легковажно.

Навчання поза робочим місцем є більш ефективним, але пов'язане з додатковими фінансовими витратами і відволікан-

ням працівника від його службових обов'язків. Методи такої професійної підготовки призначені, перш за все, для отримання теоретичних знань. Серед переваг варто назвати: проведення занять досвідченими експертами; використання сучасних знань та інформації. Недоліки: дороговизна (якщо навчання є платним); курси можуть бути відірваними від специфіки практики саме того роду занять, який виконує помічник-консультант, і перенасиченими теорією; працівники можуть бути не налаштовані проходити навчання у свій вільний час [5].

Перепідготовку помічників-консультантів можна класифікувати як: а) перекваліфікацію робітників, тобто професійно-технічне навчання, спрямоване на оволодіння іншою професією робітниками, які здобули первинну професійну підготовку; б) перекваліфікацію фахівців – одержання нової спеціальності, професії чи кваліфікації на основі раніше здобутої освіти і досвіду практичної роботи без підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня.

Підвищення кваліфікації робітників і фахівців з вищою освітою – це розширення і поглиблення професійних знань, умінь і навичок за раніше набутою професією (спеціальністю), оволодіння новою технікою або технологією, у тому числі шляхом стажування. Метою цього освітнього процесу є засвоєння кращого зарубіжного і вітчизняного досвіду, набуття практичних умінь і навичок виконання обов'язків на займаній посаді або посаді, на яку претендує працівник [1, с. 179].

Одним із прикладів функціонування навчальних центрів, які сприяють фаховій підготовці помічників-консультантів парламентаріїв, є Школа помічника народного депутата – єдина в Україні незалежна освітня програма, яка займається професійною підготовкою політичних кадрів. Школа заснована у 2013 р. екс-помічниками народного депутата, проте вже було проведено шість курсів з аудиторією у 150–170 чоловік. При цьому 25% кращих студентів курсу потрапляють на двотижневе стажування до Верховної Ради України і мають реальні шанси працевлаштування.

Метою діяльності Школи є перспективи: надати можливість талановитій молоді працювати в органах державної влади; забезпечити оновлення корпусу помічників народних депутатів шляхом навчання молодих кадрів; підвищити кваліфікаційний рівень діючих помічників.

Формат заходу проходить у формі проведення протягом чотирьох днів лекцій та семінарів з 9.00 до 21.00, усього 25–30 лекцій. Аудиторію формують студенти старших курсів вузів з усієї України з різною спеціалізацією; спеціалісти з досвідом роботи; діючі помічники; бізнесмени, підприємці. Кількість учасників нараховує 120–150 осіб. Спеціалізації випускників – юристи, економісти/фінансисти, журналісти, медики, рекламісти/піарники, політологи тощо. Навчання є платним, станом на липень 2015 року вартість участі становила 3 500 грн.

Серед основних досягнень варто назвати: налагодження співпраці з більшістю депутатів Верховної Ради України VII і VIII скликань; працевлаштування в парламенті на посаду помічника-консультанта сорока семи випускників таких освітніх програм; лекторами є кращі українські та зарубіжні практики – президенти, народні депутати, міністри, політтехнологи, журналісти, юристи, фахівці у сфері пару та комунікацій; стажування в законодавчому і виконавчих органах влади, а також компаніях лекторів пройшли сто тридцять чотири студенти; налагодження співпраці із зарубіжними законодавчими органами влади – Франції, Польщі, Німеччини, Угорщини, США, Кіпру, Чехії; практикування освітніх поїздок для ознайомлення з кра-

шим іноземним політичним досвідом; проведення чотирнадцяти тренінгів від кращих українських та зарубіжних практиків.

Лекторами Школи помічника народного депутата були Л. Кравчук (перший Президент України), П. Шеремета (міністр економічного розвитку і торгівлі України), Г. Гопко (народний депутат України VIII скликання, голова Комітету Верховної Ради у закордонних справах), О. Павленко (перший заступник міністра охорони здоров'я), народні депутати VIII скликання В. Литвин, Ю. Павленко, В. Пинзеник, І. Богословська та ін., З. Аласанія (генеральний директор Національної телекомпанії України), К. Бондаренко (політолог, директор Інституту української політики, Член Гуманітарної Ради при Президентові України), О. Резніков (адвокат, член правління Асоціації юристів України, депутат Київської міської ради) та ін. [6].

Прикладом проведення навчань помічників-консультантів народних депутатів громадськими організаціями можуть слугувати студії Інституту політичної освіти. Це об'єднання було засноване у 2001 році за ініціативою молодих людей – учасників семінарів із політичної освіти. В липні 2010 року Інститут політичної освіти набув статусу всеукраїнської організації. Протягом часу свого існування Інститут став автором та впровадив у життя низку різноманітних проектів, спрямованих на розвиток демократії та становлення громадянського суспільства в Україні. Місією є політична освіта українського суспільства, розвиток місцевого самоврядування та парламентаризму, європейська інтеграція України, утвердження демократичних цінностей. Завданнями є: аналіз поточної політичної ситуації; вивчення та популяризація європейських класичних ідеологічних течій; підвищення рівня політичної освіти молодого покоління; сприяння вивченню та популяризації теорії та практики формування і розвитку соціального ринкового господарства; здійснення на громадських засадах прогнозування та моделювання розвитку держави і суспільства, їх структурних елементів; сприяння організації досліджень та вивченню проблем організації і управління суспільними процесами та інститутами; сприяння вивченню взаємодії особистості та соціальних інститутів та їх співпраці в процесі побудови громадянського суспільства; спостереження за виборчим процесом; сприяння розвитку міжнародного співробітництва з організаціями, що мають подібні напрямки діяльності [7].

Цікавим є те, що в анкетуванні потенційних учасників навчань, окрім звичних запитань про освіту, досвід роботи в органах державної влади чи місцевого самоврядування, побажань щодо змісту і тематик занять, мотиви участі у навчаннях, можна зустріти, як нам видається, і недоречні запитання, наприклад, про належність до політичних партій [8].

Помічники-консультанти отримують освітній досвід також у лавах своїх громадських організацій. Зокрема, Ліга депутатських помічників є всеукраїнською молодіжною громадською організацією, що об'єднує парламентську молодь України. Діяльність Ліги спрямована, передусім, на помічників-консультантів народних депутатів, молодих депутатів усіх рівнів, працівників парламентського апарату, соціально та політично активну молодь незалежно від політичних уподобань. Основними напрямками діяльності об'єднання є: робота з удосконалення правового статусу депутатських помічників; оперативне інформування членів Ліги про події, що знаходяться у сфері їхніх інтересів та зацікавлені; напрацювання аналітично-інформаційних матеріалів для використання членами Ліги в їхній професійній діяльності; проведення освітніх, навчально-методичних, наукових, культурних, розважальних та

інших заходів; реалізація програм ознайомлення парламентської молоді України з практикою парламентаризму та місцевого самоврядування інших держав; участь у процесах підготовки молодого кадрової зміни для органів державної влади; розробка проектів нормативно-правових актів у різних сферах правового регулювання.

Однією з форм освітньої діяльності Ліги є організація семінарів, конференцій, тренінгів, круглих столів, курсів лекцій з актуальних проблем законотворчої роботи та державного управління, політології, юриспруденції, соціології, міжнародних відносин; проведення зустрічей з політиками, урядовцями, іншими представниками органів публічної влади, бізнесменами, промисловцями, лідерами інших об'єднань громадян.

Програма інформаційно-аналітичного забезпечення, започаткована Лігою депутатських помічників, передбачає видання інформаційно-аналітичного бюлетеня «Tempus. Вісник парламентської молоді України» для безкоштовного розповсюдження у Верховній Раді України серед народних депутатів, помічників-консультантів, працівників парламентського апарату.

Програма технічного сприяння полягає у забезпеченні помічників-консультантів мобільним зв'язком, дисконтними картками для придбання товарів та оплати послуг, банківськими кредитними картками; сприяння поліпшенню технічного оснащення робочих місць депутатських помічників.

Ліга депутатських помічників практикує також Програму парламентського стажування, що зводиться до проведення відкритого конкурсу серед студентів, молодих випускників та аспірантів, що навчаються/завершили навчання за юридичними, економічними, політологічними спеціальностями. Організація стажування відбувається в групах помічників та структурних підрозділах Верховної Ради; управліннях та відділах апарату, секретаріатах парламентських комітетів.

Крім того, варто згадати Програму законодавчих ініціатив, створену як спеціалізовану установу Ліги. Метою такої діяльності є: акумулювання законодавчих ідей членів Ліги, інших представників соціально-активної молоді; кваліфікована розробка проектів нормативно-правових актів; взаємодія з депутатським корпусом із метою офіційного внесення народними депутатами відповідних проектів та всебічне сприяння їхній імплементації.

Міжнародна програма обміну досвідом парламентаризму, запроваджена Лігою, полягає в: налагодженні контактів із парламентами зарубіжних країн, передусім, держав – членів Європейського Союзу; формуванні складу делегацій із числа народних депутатів України, депутатських помічників, працівників парламентського апарату, лідерів молодіжних організацій; участі у сесіях Європейського молодіжного парламенту.

Ліга депутатських помічників має низку авторитетних інформаційних партнерів: Центр Розумкова, Інфо-сервер «Політична Україна», Інформаційне управління Апарату Верховної Ради, Фонд «Демократичні ініціативи» [9].

Навчання помічників-консультантів здійснюють також і політичні партії. Зокрема, Дніпропетровська обласна організація однієї з них провела першу секцію навчань у березні 2013 року. Фахівці-юристи ділилися досвідом з однопартійцями Кривого Рогу, Кам'янського (Дніпродзержинськ), Павлограда, Новомосковська, Вільногірська та інших міст області. Мета навчальних семінарів – підготувати спеціалістів-консультантів для роботи в громадських приймальнях та здійснення контролю за діяльністю міських і районних рад. Учасники навчалися вчасно реагувати на порушення прав громадян, визначати можливі шляхи вирішення проблем.

Особливу увагу лектори приділили системі місцевого самоврядування в Україні, механізму оскарження рішень, дій або бездіяльності посадових осіб органів влади різних рівнів, законодавчій базі, необхідній для роботи помічників-консультантів; розглянули також питання організації роботи приймальні депутата, підготовки звернень і запитів, взаємодії зі ЗМІ, участі в засіданнях, сесіях, комісіях міських, обласних рад та виконкомів. Кожен слухач отримав необхідні навчально-методичні матеріали [10].

Крім спеціалізованих шкіл, приклад яких наведений вище, підготовкою громадян до виконання повноважень помічника-консультанта народного депутата займаються окремі юридичні фірми, що мають досвід юридичного супроводу депутатської діяльності. Зокрема, юридична компанія «Грищенко, Пронін та партнери» спільно із сектором працевлаштування студентів та аспірантів Київського національного університету імені Тараса Шевченка оголошували набір студентів-правовиків на «Курс правничої майстерності» у вересні 2015 року. На безкоштовний навчальний захід запрошувалися студенти четвертого курсу денної форми навчання або другого року навчання в магістратурі юридичного факультету Київського національного університету ім. Т. Шевченка та Інституту міжнародних відносин спеціальності «Міжнародне право».

Висновки. Результати практичної діяльності помічників-консультантів значною мірою оцінюються з позицій фахової підготовки, рівня професійної кваліфікації. При призначенні на посаду першочерговим критерієм є саме наявність відповідних дипломів, що посвідчують освітній ступінь. Проте періодично слід підвищувати загальний культурно-технічний і професійний рівні, кваліфікацію в межах конкретних трудових функцій шляхом розробки, впровадження і освоєння нових технологій трудового процесу.

Література:

1. Юридична енциклопедія : в 6 т. / Редкол. Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К. : Укр. енцикл., 1998. – Т. 5 : П-С. – 2003. – 736 с.
2. Про професійно-технічну освіту : Закон України від 10 лютого 1998 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.

3. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2007 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
4. Про помічника-консультанта народного депутата України : Положення, затв. постановою Верховної Ради України від 13 жовтня 1995 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
5. Підвищення кваліфікації. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua-referat.com>.
6. Школа помічника-консультанта народного депутата України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://e.mail.ru/attachment/14375731790000000956/0;1>.
7. Інститут політичної освіти. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ex.ua/15815056>.
8. Анкета учасника навчання помічників-консультантів народних депутатів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zno.znaimo.com.ua/docs/1901/index-1346-1.html>.
9. Ліга депутатських помічників. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://lidedp.wordpress.com/2010/09/1>.
10. На Січеславщині відбулись навчання помічників-консультантів народних депутатів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dnipropetrovsk.svoboda.org.ua/diyalnist/povnyu/037010>.

Грищенко І. В. Професіоналізм и кадровая подготовка помощника-консультанта народного депутата Украины

Аннотация. Стаття посвящена проблематике профессиональной подготовки, переподготовки и повышению квалификации помощников-консультантов народного депутата Украины.

Ключевые слова: помощник-консультант, народный депутат Украины, профессиональная подготовка, переподготовка, повышение квалификации, профессионализм.

Gryshchenko I. The professionalism and training of assistants-consultants of people's deputy of Ukraine

Summary. The article is devoted to professional training, retraining and advanced training of assistants-consultants of people's deputy of Ukraine.

Key words: assistant-consultant, people's deputy of Ukraine, professional training, retraining, advanced training, professionalism.